

SOTSIAALMINISTEERIUM

© Josh Willink

PROGRAMM

Tervist toetav keskkond

2026–2029

Sissejuhatus

Tervise tulemusvaldkonna tervist toetava keskkonna programm on koostatud rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 elluviimiseks ja eesmärkide täitmiseks, toetades inimeste oodatava eluea ja tervena elatud aastate pikenemist. Programm keskendub elukeskkonna muutmisele tervist toetavamaks, pakkudes inimestele kättesaadavat infot võimalike keskkonnast tulenevate terviseriskide ja nende vähendamise viiside kohta. Programm aitab saavutada rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 alaeesmärki nr 2 „Tervist toetav keskkond“.

Tulemusvaldkond	Tervis (TE)
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti inimeste oodatav eluiga pikeneb, tervena elada jäänud aastate arv kasvab ja ebavõrdsus tervises väheneb
Valdkonna arengukava	Rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 (RTA)
Programmi nimi	Tervist toetava keskkonna programm
Programmi eesmärk	Kõikide Eesti elanike elukeskkond on muutunud tervist toetavamaks ning teave võimalikest keskkonnast tulenevatest terviseriskidest ja nende vähendamise viisidest on õigel ajal kergelt kättesaadav
Elluviimise periood	2026–2029
Peavastutaja	Sotsiaalministeerium (SoM)
Kaasvastutajad	Terviseamet (TA), Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus (TEHIK)

Programm panustab oma tegevustega Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammis seatud eesmärkide ja ülesannete täitmisesse ning riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ vajalikesse muutustesse „Kujundame elukeskkonna ning inimeste hoiakuid ja käitumist tervist ja keskkonda hoidvaks ning vähendame riskikäitumist“ ja „Planeerime ja uuendame ruumi ja teenuseid terviklikult ja kvaliteetselt ning ühiskonna vajaduste, rahvastiku muutuste, tervise, turvalisuse, elurikkuse ja keskkonnahoiuga arvestavalt“. Samuti aitab tervist toetava keskkonna programm kaasa „Eesti 2035“ mõõdikutega „Tervena elada jäänud aastad“, „Elukeskkonnaga rahulolu“ ja „Õnnetusjuhtumite, mürgistuste ja traumade tagajärjel hukkunute arv 100 000 elaniku kohta“ 2035. aastaks seatud eesmärkide saavutamisele.

Programm panustab ÜRO säästva arengu eesmärkide saavutamisse:

Tervist toetava keskkonna programmi elluviimiseks kasutatakse järgmist välisvahendite meedet:

- 21.6.1.9. Põlevkivi kaevandamise ja töötlemisega seotud keskkonnaprobleemide lahendamine ja tervisekahjude vähendamine (õiglase ülemineku fond).

Programmi tegevused on struktureeritud Sotsiaalministeeriumi poliitikavaldkondade kaupa ning iga programmi tegevus kajastab poliitikavaldkonna peamisi järgmise nelja aasta prioriteete ja tulemusmõõdikuid. Võrreldes perioodi 2025–2028 programmiga on programmi struktuuris tehtud järgmised muudatused:

Programm 2025–2028	Programm 2026–2029	Selgitus
Tegevus „Tervist toetava ja parendava keskkonna kujundamine“	Tegevus „Elukeskkonnast tulenevate riskide vähendamine“	Alates 2026. aastast on neli varasemat tegevust kokku liidetud ning uus tegevus hõlmab tervikuna keskkonnatervishoidu ja valdkonnas osutatavaid teenuseid.
Tegevus „Vee, õhu, müra ja kiirgusega seotud terviseriskid“		
Tegevus „Kemikaalide ohutus ja riskide vähendamine“		
Tegevus „Toodete ja teenuste ohutus ning riskide vähendamine“		

Programmi 2026. aasta koondearves seoses tegevuste kokkuliitmisega muudatusi pole. Uus tegevus hõlmab terviklikult 2025. aasta nelja tegevuse eelarvet ja teenuseid.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava

Tervist toetava keskkonna programmi eesmärk

Kõikide Eesti elanike elukeskkond on muutunud tervist toetavamaks ning teave võimalikest keskkonnast tulenevatest terviseriskidest ja nende vähendamise viisidest on õigel ajal kergelt kättesaadav.

Programmi mõõdik	Tegelik	Sihttase			
	2024	2026	2027	2028	2029
Keskkonnast, sh töökeskkonnast tingitud enneaegse suremuse ja haigestumuse tõttu kaotatud eluaastate arv 100 000 elaniku kohta <i>Allikas: Washingtoni Ülikooli terviseökonomieetria ja hindamise instituut</i>	1947 (2021)	1292	1257	1221	1186

Programmi rahastamiskava

Programmi rahastamiskava (tuhandetes eurodes)	Eelarve		Eelarve prognoos		
	2025	2026	2027	2028	2029
Programmi kulud	12 894	8 881	8 282	7 094	7 053
Tegevus 1. Elukeskkonnast tulenevate riskide vähendamine	12 894	8 881	8 282	7 094	7 053

Erinevused 2025. aasta ja 2026. aasta tegevuste vahel on välja toodud programmi sissejuhatuses.

Hetkeolukorra analüüs

Inimeste tervis kujuneb ümbritseva keskkonna (tehis- ja looduslik keskkond), geenide ja inimeste endi tehtud valikute koostoimes. Ümbritsev keskkond **mõjutab inimeste valikuid, käitumist ja tervise seisundit** oluliselt enam, kui seda sageli teadvustatakse. Umbes neljandik maailma rahvastiku tervisekaotusest on otseselt seotud keskkonnast, sealhulgas töö-, elu- ja õpikeskkonnast tulenevate teguritega. Keskkonnamõjudele on kõige vastuvõtlikumad lapsed, rasedad ja vanurid ning kroonilise haigusega inimesed. Tervist toetava keskkonna kujundamisel on vastutus jaotunud mitme ministeeriumi vahel. Seetõttu on koostöö nende vahel olulise tähtsusega, et parandada inimeste tervist ja heaolu, säästes ja kaitstes seejuures loodust, vähendades kliima muutumise mõjusid ning aidates kaasa majanduse kasvule. Elukeskkonda mõjutavad tegurid võivad olla inimesele nii nähtamatud kui ka nähtavad.

Õhusaaste põhjustas
2020. aastal Eestis

1179

varajast surma.

Peamised ohutegurid on seotud **vee, õhu, müra, kiirguse, toodete ja kemikaalidega**. **Välisõhu saaste** on olulisim **keskkonnatervishoiu risk**, mis põhjustab üle maailma hulgaliselt enneaegseid surmajuhte. 2020. aastal põhjustasid õhusaastes leiduvad peenosakesed ja lämmastikoksiidid välisõhus Eestis 1179 varajast surma.¹ Lisaks välisõhule on oluline tegeleda ka siseõhu kvaliteediga, mida mõjutavad nii sise- kui ka väliskeskkonnast pärit tegurid. Viimaste uuringute kohaselt veedavad eurooplased 90% ajast siseruumides ja olenevalt olukorrast võib see kujutada kahekordset terviseriski võrreldes väliskeskkonnaga.²

Müra tõttu kannatab inimeste vaimne ja füüsiline heaolu. Viimastel andmetel kannatab Eestis kõrge mürataseme tõttu üle 300 000 inimese, mis on üle 22% (iga viies inimene) kogu elanikkonnast.³ Suur autoliikluse müra põhjustab igal aastal Tallinnas keskmiselt 125 ning Tartus 22 ja põhimaantee ääres kaks haigestumist südame isheemiatõppe.⁴ Varem on müra tingitud tervisemõjusid pigem alahinnatud.⁵ Euroopa Liit on seadnud nullsaaste strateegia raames eesmärgiks vähendada liikluse müra krooniliselt häiritud elanike osakaalu 30% võrra.⁶

2024. aastal tõstasid ühiskonnas tuntavalt ka tuuleparkide suuremahulise planeerimisega seotud terviseriskide küsimused, millele on vaja edaspidi tähelepanu pöörata. Jätkatakse valdkondlike teadusuuringutega, et paremini mõista tuuleparkide mõju inimeste tervisele ja heaolule. Oluline on jätkata müra tingitud terviseriskide maandamist koostöös Kliimaministeeriumiga. Müra sihtväärtus tuleb planeerimisel seada prioriteediks ja tagada see seal, kus võimalik, säilitades seeläbi vaikesid alasid. Probleemsetes piirkondades tuleb hinnata müra häiringuid, samuti jälgida müra vähendamise tegevuskavade rakendamist linnades, asulates, põhimaanteedel ja sadamates, samuti tööstuspiirkondades. Oluline on tõhustada ka riiklikku järelevalvet. Praegu toimub see ainult kaebuste alusel ning ennetustegevuste jaoks ohuproгноosi alusel ressursid puudub.

1 Orru H, Teinemaa E. Välisõhu kvaliteedi mõju võrdlus inimeste tervisele Eestis aastatel 2010 ja 2020 ning õhusaaste tervisemõjude prognoos aastaks 2030. Tartu: Tartu Ülikool, Eesti Keskkonnauuringute Keskus; 2022.

2 Indoor air pollution: new EU research reveals higher risks than previously thought. Euroopa komisjon, 22.09.2003.

3 European Environment Agency. (2021). Estonia noise fact sheet 2021. Luxembourg.

4 Orru H, Veber T. Direktiivi 2002/49 III lisa muutmise eelnõus kavandatava müra terviseohtlikkuse hindamise meetodi sobilikkuse hindamine Eesti tingimustes Tallinna ja Tartu linna ning põhimaanteedel näitel. Tartu: Tartu Ülikool; 2020.

5 European Environment Agency. (2020). Environmental noise in Europe – 2020. Luxembourg.

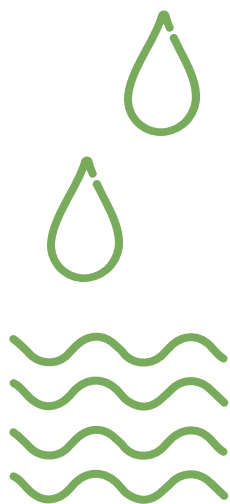
6 Euroopa Komisjon. Zero pollution targets.

Lisaks mürale on ohuallikateks ka erinevad **kiirgused**, mille puhul on oluline **vähendada nende kahjulikku toimet**. Kiirgusallikad on looduslikud (nt päikesekiirgus ja radoon) ja tehislikud (laserkiirgus, radioaktiivsed jäätmed, röntgenkiirgus). Väga oluline on suurendada inimeste teadlikkust ioniseeriva kiirguse võimalikest ohtudest ja nende vähendamise võimalustest. Olemasolevate andmete põhjal tuleb välja selgitada radoonist tingitud kopsuvähijuhtude arv Eestis. Kõiki kogutud andmeid saab kasutada sisendina pikaajalise radoonist tingitud terviseriski vähendamise strateegia väljatöötamisel.⁷ Mitteiniseeriva kiirguse (nt mobiilside) mõjud on samuti viimastel aastatel rohkem küsimusi tekitanud ning oluline on selle riskide selgitamine ühiskonnale.

Kemikaali- ja tooteohutusega seotud eesmärkide saavutamine sõltub suuresti just Euroopa Liidu tasandil tehtavatest otsustest. Seetõttu on oluline jätkata riigisisest koostööd eri osapooltega ning osaleda aktiivselt Euroopa Liidu tasandi ja regionaalsetes kemikaali- ja tooteohutuse poliitika koostööalgatustes. Eesti tasandil on oluline jälgida, et kemikaalidega tegelevad ettevõtted **käitleksid kemikaale ohutult** igas tööetapis. Vaja on süsteemset, nüüdisaegset ja terviseriske arvestatavat järelevalvet. Terviseamet teeb järelevalvet kemikaale, biotsiide ja kosmeetikatooteid turustavate ettevõtete ja ilusalongide üle ning nõustab neid. 2024. aastal kõrvaldas tuvastatud puudused 83% ettevõtetest. Kemikaaliohutuse olulisust kinnitab mürgistuste statistika.

Mürgistusinfoliinil registreeritakse igal aastal ligi 1500 kemikaalidega seotud õnnetusjuhtumit ning haiglaravi vajab kemikaalimürgistuse tõttu vähemalt 300 inimest aastas (2024. aastal oli selliseid juhtumeid 317). Kõikide ainerühmade põhjustatud ning ravi vajavaid mürgistusjuhtumeid registreeritakse viimasel kümnel aastal stabiilselt üle 3000 aastas. Habrastes vanuserühmades (0–4-aastased lapsed ja üle 65-aastased eakad) on mürgistusõnnetuste esinemise sagedus viimase kümnendi jooksul hakanud vähenema. 2024. aastal oli see näitaja 10 000 elaniku kohta 14,2. Selleks, et kemikaalide kasutamisest tulenevaid riske minimeerida, on jätkuvalt vaja tegeleda teabe õigeaegse kättesaadavusega ja selle kasutamise oskuste arendamisega nii organisatsioonides kui ka üldelanikkonna seas. Lisaks eespool nimetatule on oluline **nüüdisajastada õigusruumi**, mis lähtuks kõige uuematest teadmistest ning võimaldaks reageerida uutele keskkonda puudutavatele väljakutsetele.

Kvaliteetne ja ohutu joogivesi on üks keskkonnatervishoiu prioriteetidest. Eestis on kvaliteetse ühisveevärgi joogiveega varustatud tarbijate osakaal viimastel aastatel olnud stabiilne ja heal tasemel (2024. a 98,2%). Kvaliteetne joogivesi tähendab, et näiteks veevarustussüsteemis levivast Legionellast ja pliist põhjustatud haigusjuhte esineb Eestis vähe ning seda kinnitavad ka Terviseameti andmed. Terviseameti andmetel oli 2024. aastal vaid 22 leegionärihaiguse ehk legionelloosi juhtu. Üldise trendi kohaselt on joogivee kvaliteet stabiilne, kuid lähitulevikus võib eeldada suuremaid kõikumisi, mis on seotud kliima soojenemisega. Selleks et säilitada nõutele vastav ohutu joogivesi, on vaja tagada veemajanduse jätkusuutlikkus⁸, hinnata ja juhtida riske alates joogiveehaarde valgalast ja toitealast kuni tarbimiskohani ning tegeleda selliste kinnistussüsteemide riskidega, nagu näiteks plii ja *Legionella*. Lisaks on vaja Eestis tekitada joogivee kontaktmaterjalide nõuete vastavuse süsteem ja parandada puhta joogivee kättesaadavust, muu hulgas haavatavatele ja tõrjutud rühmadele, ning suurendada tarbijate teadlikkust ja usaldust kraanivee kvaliteedi suhtes.

Samuti on vaja tagada **ohutus ja kvaliteet ujulates, basseinides ja supluskohtades**. 2024. aastal oli kvaliteetse veega basseinide osakaal 83%, mis on kolme protsendipunkti võrra suurem tulemus eelneva aastaga võrreldes (sihttase 94%). Ujulatele on suurimaks probleemiks basseinivee nõuetekohase vaba ja seotud kloori taseme hoidmine, kuna see sõltub erinevatest teguritest (nt kasutatavad puhastusseadmed, puhastamise efektiivsus,

⁷ Keskkonnaministeerium. (2023). *Keskkonnavaldkonna arengukava KEVAD eelnõu*.

⁸ Kliimaministeerium. (2020). *Eesti vee-ettevõtluse hindamine ning jätkusuutliku vee-ettevõtluse tegevuskava*.

temperatuur jne). Supluskohtadest on heale või väga heale kvaliteeditasemele vastanud alates aastast 2018 üle 86% kõikidest supluskohtadest. 2024. aastal vastas tervisekaitsenõuetele 87,4% supluskohtadest (sihttase 90%).

Terviseamet korraldab **haridus- ja sotsiaalasutustes** õpi-, kasvu- ja elukeskkonna nõuete täitmise üle ohuproгноosist tulenevat riskipõhist järelevalvet ning teeb ohukahtluse põhist järelevalvet. 2024. aastal oli kontrollitud haridus- ja sotsiaalasutuste osakaal, kes aasta lõpuks puudused likvideerisid, 44,3%.

Kliima muutumine on toonud kaasa sellised **ekstreemsed ilmastikunähtused** nagu pikad ja intensiivsed kuumalained, mis suurendavad terviseohte. Probleem süveneb, kui muutustega kohanemiseks ja nende mõjude leevendamiseks midagi ette ei võeta.⁹ Intensiivsemalt avaldavad kuumalained mõju just linnades, kus tekivad väga kõrge temperatuuriga alad soojussaare efekti tõttu. Soojussaarte tekkimise ohjamiseks on vajalik tagada nii elukeskkonna **läbimõeldud planeering** kui ka **looduslike rohealade rohkus**, mis omakorda vähendavad müra ja õhusaastet ning parandavad liikuvust ja seeläbi tervisedendust.

Lisaks tuleb tähelepanu pöörata kliimamuutuste ja vee kaudu tekkivatele ohtudele (nt parasiidid ja vetikatoksiinid joogi- ja suplusvees). Kui elu-, töö- ja õpikeskkonnast tulenevad ohutegurid, nende tasemed ja kokkupuude inimesega on teada, on võimalik võtta meetmeid nende ohutegurite kahjuliku mõju vähendamiseks. Seetõttu on järgnevatel aastatel oluliseks suunaks jätkuvalt osaleda rahvusvaheliste **biomonitoringu võrgustike** arendamisel ning määrata Eesti prioriteedid selles valdkonnas. Biomonitoring pakub võimaluse saada teaduspõhist teavet inimeste kokkupuutest ohtlike kemikaalidega. Tervise hoidmise ja parandamise seisukohalt on oluline pöörata tähelepanu ka kaitseteguritele, sealhulgas sisekeskkonna kvaliteedile, näiteks piisavale ja hästi planeeritud loomulikule valgusele, ruumi otstarbele vastavale ventilatsioonile, ohutust ja liikumisaktiivsust toetavale ruumilahendusele ning tervisesõbralike materjalide kasutamisele.

Inimese tervist mõjutab ka erinevate teenuste (nt iluteenused) ohutus. Järgmiste aastate olulisteks tegevusteks on 2025. aastal kaasajastatud teenuste ohutust reguleerivate nõuete tõhus rakendamine, teenuseosutajate teadlikkuse suurendamine, juhendmaterjalide arendamine ja järelevalve kohandamine.

Olulisemad tegevused

- **Luuakse erinevatest keskkondadest inimese organismi jõudvate ohtlike kemikaalide seire süsteem ehk biomonitoringu süsteem** ning tehakse põlevkivisektori terviseriskide uuring. Nii põlevkivisektori tervise mõjude uuringu tulemuste kui ka seire andmete põhjal hinnatakse tervise mõju ning töötatakse välja ennetus- ja leevendusmeetmed terviseriskide vähendamiseks ja elukeskkonna parandamiseks.
- **Kemikaalide ohutuse tagamiseks ja riskide vähendamiseks** uuendatakse EL-i kemikaale ja kosmeetikatooteid käsitlevaid õigusakte (REACH, CLP, detergendimäärus, PIC-määrus, kosmeetikatoodete määrus). Kavas on analüüsida EL eelnõudes välja pakutud ettepanekuid, koostada koostöös huvitatud osapooltega Eesti seisukohad ning kaitsta neid eelnõu konsultatsioonidel ja töörühmades.
- **Inimestele puhta joogivee tagamiseks** arendatakse uut keskkonnatervishoiu infosüsteemi (KTI), mis hõlmab joogivee riskihindamise IT-lahenduse mooduleid. KTI võimaldab veekäitlejatel veekvaliteedi andmeid hallata ning teave vee kvaliteedi kohta tehakse tarbijatele kergelt kättesaadavaks.

⁹ European Environment Agency. (2023). Kliimamuutustest tingitud kuumalained ja nakkushaiguste levik suurendab eurooplaste jaoks terviseohte.

Programmi tegevused ja teenused

Tegevus 1. Elukeskkonnast tulenevate riskide vähendamine

Tegevuse eesmärk: tagada Eesti elanikele tervist toetav elukeskkond, maandada keskkonnast tulenevaid terviseriske ning pakkuda inimestele kvaliteetset teavet võimalikest keskkonnast tulenevatest terviseriskidest ja nende vähendamise viisidest.

Sotsiaalministeerium töötab välja ja viib ellu keskkonnatervishoiu poliitikat, et tagada inimestele tervist säästev ja parendav elukeskkond ning vähendada keskkonnast tulenevaid terviseriske. Tegevus hõlmab ministeeriumi ja valitsuse valdkonnapoliitiliste otsuste rakendamise ettevalmistamist, EL-i otsustusprotsessis osalemist ning keskkonnatervishoiu poliitikaga seotud õigusaktide kaasajastamist.

Terviseamet edendab vee terviseohutust, korraldades elanikkonnale joogivee, loodusliku mineraalvee ning ujula- ja suplusvee seiret ja tehes riiklikku järelevalvet. Lisaks osutab Terviseamet joogiveeuuringute referent-teenust.

Terviseamet hindab sise- ja väliskeskkonnas esinevaid terviseriske ning korraldab riiklikku järelevalvet füüsiliste tegurite (v.a ioniseeriv kiirgus) üle. Lisaks koostab ja hindab Terviseamet strateegilise keskkonnamõju hindamise aruandeid, hindab ja avaldab arvamusi planeeringute tervisekaitsenõuetele vastavuse kohta ning väljastab sagedusloa tingimuste ja raadiosaateseadme paigaldamise tingimuste koostõllastusi.

Terviseamet tegeleb kemikaalide turustamiselsete tegevuste korraldamisega, mürgistusteabealase nõustamise ja teadlikkuse suurendamisega ning biotsiidiseaduse ja tubakaseaduse alusel riigilõivuga maksustatavate teenuste osutamisega (biotsiidi registreerimistunnistuste ja lubade väljastamine või muutmine, detergendi turustamiseks erandi taotluse läbivaatamine ning tubakatoote ja tubakatootega seonduva toote teate või teate muudatuse läbivaatamine, veebilehel avaldamine ja hoidmine).

Terviseamet edendab toodete terviseohutust ning korraldab kosmeetikatoodete ja muude toodete, kemikaalide, biotsiidide ja detergentide üle järelevalvet tootja, importija ja levitaja juures ning hulgimüügis. Samuti korraldab Terviseamet riiklikku järelevalvet haridus- ja sotsiaalasutuste õpi-, kasvu- ja elukeskkonna nõuete täitmise üle ning ilu- ja isikuteenuste nõuete täitmise üle.

Perioodil 2026–2029 on kavas:

- **Eestis arendatakse süstemaatilise biomonitoringu süsteemi**, et saada paremad teadmised inimeste kokkupuutest (põlevkivisektori spetsiifiliste) kemikaalidega, kemikaalide jõudmisest inimese organismi ja nende tervisemõjust Eesti elanike tervisele. Lepitakse kokku Eesti-sisesed eesmärgid, prioriteedid ja tegevusplaan biomonitoringu süsteemi laiendamisel.
- **Kemikaaliohutuse tagamiseks** uuendatakse EL-i kemikaale ja kosmeetikatooted käsitlevaid õigusakte (REACH, CLP, detergendumäärus, PIC-määrus, kosmeetikatoodete määrus). Analüüsitakse EL-i eelnõude ettepanekuid koostöös osapooltega, koostatakse Eesti seisukohad ning kaitstakse neid eelnõu konsultatsioonidel ja töörühmades.
- **Nüüdisajastatakse ohtlike kemikaalide arvestuse põhimõtted**. See hõlmab ka valdkondadeülese tervikliku süsteemi loomist (ohtlike kemikaalide e-arvestuse süsteem).
- **Kvaliteetse ja ohutu joogivee kättesaadavuse tagamiseks** võetakse kasutusele joogiveehaarde valgala ja

toiteala, veevarustussüsteemi ja tarbimiskoha veevärgi riskihindamise ja -juhtimise käsitlused. Tegevus hõlmab ka tarbimiskoha veevärgi riskianalüüsi koostamist (*Legionella* ja plii), prioriteetsetes tarbimiskohades joogivee seiret ja parandusmeetmete rakendamist ning tarbimiskoha veevärgi omanike nõustamist.

- **Koostöös KOV-idega parandatakse puhta joogivee kättesaadavust** ning korraldatakse kampaania kraani-vee usaldusväärsuse suurendamiseks ja plastpudelireostuse vähendamiseks.
- **Arendatakse uut keskkonnatervishoiu infosüsteemi (KTI)**, mis hõlmab uuendatud vee terviseohutuse infosüsteemi. KTI vee terviseohutuse osa eesmärk on koguda, töödelda ja analüüsida veekvaliteedi andmeid, võimaldada veekäitlejatel oma veekvaliteedi andmeid hallata ja vajalikke dokumente kooskõlastada ning teha need tarbijatele kättesaadavaks. KTI arendamine võimaldab edastada Euroopa Komisjonile veevaldkonnaga seotud aruandeid.
- **Vähendatakse mitteioniseerivast kiirgusest tingitud terviseriske.** Rakendatakse uuendatud mitteioniseeriva kiirguse elukeskkonna määrust, suurendatakse ühiskonna teadlikkust mitteioniseeriva kiirguse terviseriskidest ja parandatakse järelevalvevõimekust (mõõtmine ja sihtuuringud).
- **Sageduslubade kooskõlastamise protsessi kiirendamiseks** arendatakse iseplaneeritavate tugijaamade kooskõlastamise andmebaasi.
- **Uuritakse tuuleparkide akustilist mõju** – tehakse mõõtmised ja modelleerimised ning registripõhine epidemioloogiline terviseriskide uuring. Teistes riikides kogutud teadusliku teadmise kontrollimiseks ja kogukondades tekkinud murede maandamiseks tuleb teha põhjalikum uuring Eestis, et väärtustada kohalikku konteksti ja arvestada regionaalseid erinevusi.
- **Kliimamuudatustega kohanemiseks ja kaasnevate terviseriskide vähendamiseks** planeeritakse ja viiakse ellu olulisi tegevusi koostöös teiste osapooltega.
- **Terviseamet tõhustab ilu- ja isikuteenuste valdkonna järelevalvet**, suurendab huivgruppide nõustamist ja panustab nii sektori esindajate kui ka avalikkuse teadlikkuse parandamisse. Samuti pöörab Terviseamet tähelepanu **füüsikaliste ohutegurite terviseohutust reguleerivate tervisekaitsenõuete tõhusale rakendamisele** (sh teadlikkuse suurendamine, järelevalve tõhustamine, koolituste korraldamine).

Tegevuse mõõdikud	Tegelik	Sihttase			
	2024	2026	2027	2028	2029
Kvaliteetse ühisveevärgi joogiveega varustatud tarbijate osakaal <i>Allikas: Terviseamet</i>	98,2%	95,0%	97,0%	98,0%	99,0%
Kontrollitud kemikaale, sh detergente, biotsiide ja kosmeetikatooteid turustavate ettevõtete osakaal, kes aasta lõpuks puudused kõrvaldasid <i>Allikas: Terviseamet</i>	83,2%	80,0%	80,0%	80,0%	80,0%
Kontrollitud haridus- ja sotsiaalasutuste osakaal, kes aasta lõpuks puudused likvideerisid <i>Allikas: Terviseamet</i>	44,3%	45,0%	45,0%	45,0%	45,0%
Mürgistuste tõttu habrastes vanuserühmades (0–4 eluaastat ja 65+ vanuses) haiglaravi vajanud isikute arv 10 000 elaniku kohta <i>Allikas: tervise infosüsteem</i>	14,2	12,0	11,0	10,0	9,0

Programmi juhtimiskorraldus

Tervist toetava keskkonna programmi on koostanud Sotsiaalministeerium koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programm koostatakse neljaks aastaks, pidades silmas rahvastiku tervise arengukava 2020–2030, Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ja riigi pikaajalise strateegia „Eesti 2035“ eesmärgi. Programmi kinnitab sotsiaalminister pärast 2026. aasta riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning see avalikustatakse Sotsiaalministeeriumi veebilehel.

Programmi täiendatakse igal aastal ühe aasta võrra ning see on kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga ja riigi rahaliste võimalustega. Programmi tegevuste eesmärgi aitavad toetada tulemusvaldkonna „Tervis“ teised programmid (tervist toetavate valikute programm, inimkeskse tervishoiu programm). Teistest tulemusvaldkondadest toetavad programmi eesmärgi enim tulemusvaldkonna „Kliima, energeetika ja elurikkus“ Kliiministeeriumi programmid „Elurikkus, metsandus ja keskkonnakorraldus“, „Rohereform ja kliimapoliitika“ ja „Energeetika, maavarad ja välisõhk“.

Programmis seatud eesmärkide saavutamise ja mõõdikute seiramise eest vastutab Sotsiaalministeerium koostöös Terviseametiga. Programmi täitmisest antakse aru rahvastiku tervise arengukava 2020–2030 juhtkomisjonile ning koostatakse tulemusvaldkonna iga-aastane aruanne. Juhtkomisjoni on kaasatud valdkonna peamised koostööpartnerid ning juhtkomisjoni koosolekud toimuvad minimaalselt kaks korda aastas (märtsis-aprillis ja novembris). Juhtkomisjoni ülesanded, liikmed ja koosolekute protokollid ning tulemusvaldkonna „Tervis“ iga-aastased tulemusaruanded on avalikustatud Sotsiaalministeeriumi veebilehel.

Programmi teenuste kirjeldus

Tegevus 1. Elukeskkonnast tulenevate riskide vähendamine

Keskkonnatervishoiu poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine

(vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 97)

Tegevuse raames töötatakse välja ja viiakse ellu keskkonnatervishoiu poliitikat, et tagada inimestele tervist säästev ja parendav elukeskkond ning vähendada keskkonnast tulenevaid terviseriske. Tegevus hõlmab ministeeriumi ja valitsuse valdkonnapoliitiliste otsuste rakendamise ettevalmistamist, EL-i otsustusprotsessis osalemist ning keskkonnatervishoiu poliitikaga seotud õigusaktide kaasajastamist. Tegevusi rahastatakse osaliselt välisvahenditest (ÕÜFi TAT „Põlevkivi kaevandamise ja töötlemisega seotud keskkonnaprobleemide lahendamine ja tervisekahjude vähendamine“).

Vee terviseohutuse edendamine

(vastutaja Terviseamet, lühikood 143)

Terviseamet on joogivee, loodusliku mineraalvee ning ujula- ja suplusvee ohutuse eest vastutav asutus ning teeb nimetatud valdkonnas riiklikku järelevalvet. Asutus vastutab veega seotud ohuolukordadele reageerimise eest ning teeb rahvusvahelist koostööd joogiveest ja suplusveest tingitud terviseohutude kõrvaldamiseks. Terviseamet osutab joogiveeuuringute referentsteenust ning on vee terviseohutuse infosüsteemi volitatud kasutaja. Terviseamet on vastutav asutus, kes tunnustab loodusliku mineraalveena Eestis ammutatavat ja toodetavat vett või ühendusevälistest riigist pärit Eestis turule lastavat vett. Teenuse osutamisele on lisandunud täitmiseks uus Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2020/2184 olmevee kvaliteedi kohta¹⁰, mis käsitleb elanikkonna joogiveele juurdepääsu tagamise parandamist, joogiveega kokkupuutuvaid kontaktmaterjale, uute joogivee parameetrite määramist ja joogivee ohutuse riskihindamist. Teenus võimaldab kõigil soovijail

tellida vastavalt hinnakirjale basseini-, suplus-, joogi-, heit- ja reoveeproovide hindamiseks analüüse ja uuringuid ning atesteeritud proovivõtja teenust, mille kohta väljastatakse asjakohane katseprotokoll.

Planeeringute ning füüsikalistest (v.a ioniseeriv kiirgus), keemilistest ja bioloogilistest teguritest tingitud terviseohutude hindamine ning terviseriskide vähendamine.

(vastutaja Terviseamet, lühikood 279)

Teenuse eesmärk on kujundada Eesti elanikele tervist toetav ja ohutu elukeskkond nii sise- kui välikeskkonnas, hinnates elukeskkonna objektide terviseohutust ja tervisekaitset tagavaid keskkonnatingimusi projektides, planeeringutes, keskkonnamõju hinnangutes ja raadiosageduste kasutamisel. Füüsikalised ohutegurid (vibratsioon, mitteioniseeriv kiirgus ja müra, sealhulgas ultra- ja infraheli), samuti keemilised ja bioloogilised ohutegurid ei tohi elu- ja õpikeskkonnas kutsuda esile tervisehäireid ning peavad vastama kehtestatud piirnormidele. Riiklikku järelevalvet nimetatud füüsikaliste ohutegurite valdkonnas teeb Terviseamet. Teenuse raames osaletakse valdkonda arendavates riiklikes ja rahvusvahelistes projektides eesmärgiga parandada teadmisi ja teadlikkust keskkonnatervishoiust. Pädevusala piires koostatakse juhtumipõhiseid keskkonnaohutuse riskihinnanguid.

Teenus võimaldab kõigil soovijail tellida vastavalt hinnakirjale keemiliste, bioloogiliste ja füüsikaliste ohutegurite hindamiseks analüüse ja mõõtmisi, mille kohta väljastatakse asjakohane katseprotokoll.

Tegevusi rahastatakse osaliselt välisvahenditest ÕÜFi TAT „Põlevkivi kaevandamise ja töötlemisega seotud keskkonnaprobleemide lahendamine ja tervisekahjude vähendamine“ raames.

Mürgistusteabealane nõustamine ja mürgistuste ennetamine

(vastutaja Terviseamet, lühikood 164)

Mürgistusteabealase nõustamise ja info kättesaadavuse edendamise eesmärk on vähendada mürgistusjuhtumitest tingitud kiirabi väljakutsete arvu ja erakorralise meditsiini osakonda tehtud visiitide arvu, samuti vähendada mürgistusjuhtumitest tingitud haigestumisi, tervisekahjustusi ja suremust (teenuse alateenus: mürgistuste seire korraldamine, andme-aida töö tagamine).

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2020/2184. (2020).

Mürgistusteabealane nõustamine (alateenus: mürgistusteabealane nõustamine infoliinil 16662 ja mürgistusandmebaasi täiendamine) toimub nii rahuolekus kui kriisitingimustes. Teenuse raames tagatakse ööpäevaringselt telefonikonsultatsioonid infoliinil 16662 nii tervishoiutöötajatele kui ka elanikkonnale (eesti, inglise ja vene keeles), koostatakse teavitustmaterjale ja juhiseid, tehakse teavitustööd koolitustel, intervjuudes ja artiklites (alateenus: mürgistuste ennetustöö kujundamine ja juhtimine) ning uuendatakse pidevalt mürgistusteabealast veebilehte ja andmebaaside andmeid.

Mürgistusteabe haldamise teenuse osa on ka tervishoiuteenuse osutajate ja elanikkonna nõustamiseks vajaliku teabe haldamine ning tervishoiuteenuse osutamiseks vajalike antidootide varu uuendamiseks andmete edastamine ja põhimõtete väljatöötamises osalemine. Antidootide varu hankenimekirja (vigastussurmade arvu vähendamise eesmärgil elu ohustavate mürgistuste raviks kasutatavate vastumürkide kogum) haldab Terviseamet, kes määrab varu loetelu, kogused ja jaotuse. Tervisekassa osaleb varu hankeprotsessi korraldamises, tervishoiuteenuse osutajatele jaotamises ja tagamises vastavalt mürgistusteabekeskuse hankeplaanile (alateenus: antidootide varu koosseisu uuendamine ja kasutamishuhtude tagamine).

Toimeaine heakskiitmise ja biotsiidi loa taotlemine

(vastutaja Terviseamet, lühikood 151)

Teenuse võimaldab taotleda toimeaine kandmist heakskiidetud toimeainete nimekirja, biotsiidi riiklikku luba, liidu luba, riikliku loa tunnustamist, registreerimistunnistust ja välisriigis omandatud kahjulike organismide tõrjuja kutsekvalifikatsiooni tunnustamist. Terviseamet hindab biotsiidi ja toimeaine identifitseerimise, füüsikalise-keemilise omadusi ja ohte, toksikoloogilisi omadusi, levikut ja käitumist keskkonnas, tõhusust sihtorganismi vastu, kokkupuuteohte ja riske. Hindamise põhjal koostab Terviseamet hindamisaruande, eesti- ja ingliskeelse biotsiidi omaduste kokkuvõtte ning annab loa või otsuse. Terviseamet täidab riikliku BPR kasutajatoe ülesandeid, nõustab biotsiidi käitlejaid, sidusrühmi ja avaliku sektori asutusi ning teavitab üldsust kemikaaliohutusest. Pädeva asutusena osaleb Terviseamet Euroopa Komisjoni, Euroopa Kemikaaliameti ja teiste liikmesriikide pädevate asutusega koostöös EL-i õigusaktide

ajakohastamise ja rakendamist toetavate meetmete väljatöötamises. Samuti osaleb Terviseamet Eesti õigusaktide ja strateegiliste dokumentide väljatöötamises.

Kemikaalide turustamisega seotud tegevuste korraldamine

(vastutaja Terviseamet, lühikood 152)

EL-i REACH-, CLP-, PIC- ja detergentide määruse Eesti pädeva asutusena osaleb Terviseamet koostöös Euroopa Komisjoni, Euroopa Kemikaaliameti (ECHA) ja teiste liikmesriikide pädevate asutustega EL-i regulatsioonide muutmise ettepanekute ja rakendamist toetavate meetmete väljatöötamises. Koostöös Eesti sidusrühmadega osaletakse Eesti õigusaktide ja strateegiliste dokumentide ning otsuste koostamises. Hinnatakse tööstuse poolt kogutud teabe täielikkust, asjakohasust ja piisavust ning kemikaali kasutamisega seotud riske, vajaduse korral nõutakse lisateavet ja/või koostatakse ettepanek regulatiivse riskiohje meetme rakendamiseks. Riikliku kasutajatoe kaudu nõustatakse oma pädevuse piires kemikaalide (sh detergentide) käitlejaid ja teisi sidusrühmi.

Pädeva asutusena jätkub töö kemikaaliohutust reguleerivate EL-i määruste rakendamist puudutavates küsimustes nõustavates Euroopa Komisjoni ja ECHA ekspertgruppides ja komiteedes.

Toodete terviseohutuse edendamine

(vastutaja Terviseamet, lühikood 153)

Terviseamet täidab kosmeetika ja tubakatoodete valdkonna pädeva asutuse ülesandeid. Peamine eesmärk on ennetada kosmeetikatoodetest tekkida võivaid terviseriske ning koguda ja menetleda kosmeetikatoodetest ilmnunud tõsise soovimatu mõjuga seotud juhtumeid (sh mürgistusjuhtumid). Enne turustamist hinnatakse tubakatoodete ja nendega seonduvate toodete (sh e-sigaretid ja kuumutatavad tubakatooted) koostisosade vastavust tubakaseaduse nõuetele ning jälgitakse turuolukorda. Teenuse raames osaletakse EL-i õigusaktide muutmist ja nende rakendamist toetavate meetmete ning Eesti õigusaktide ja strateegiliste dokumentide ja otsuste väljatöötamises, samuti nõustatakse ettevõtteid ja tarbijaid. Terviseamet pädeva asutusena teeb kosmeetikatoodete laboratoorseid uuringuid ning osaleb EL-i OCCL (*Official Cosmetics Control Laboratories*) võrgustiku töös.

Teenus hõlmab ka kemikaalide üle turujärelevalve koordineerimist – järelevalve korraldamine kosmeetikatoodete, kemikaalide, biotsiidide ja detergentide üle tootja, importija ja levitaja juures, hulgi- ja jaemüügis ja e-kaubanduses ning otsuste langetamine vabasse ringlusesse lubamise/mittelubamise kohta toodete EL-i turule importimisel koostöös Maksu- ja Tolliametiga.

Teenus võimaldab kõigil soovijail tellida vastavalt hinnakirjale teenusega seotud asjakohaseid analüüse ja uuringuid, mille kohta väljastatakse asjakohane katseprotokoll.

Haridus- ja sotsiaalteenuste terviseohutuse edendamine

(vastutaja Terviseamet, lühikood 145)

Teenuse eesmärk on tagada haridus- ja sotsiaalasutustes viibijate tervisele ohutu elukeskkond. Terviseamet korraldab haridus- ja sotsiaalasutustes õpi-, kasvu- ja elukeskkonna nõuete (sh maa-ala, hoonete, ruumide, sisustuse, korrashoiu, valgustuse, joogivee, müra, ventilatsiooni, päevakava, õppekorralduse, õpilaste liikumise ja kehalise aktiivsuse ning toitlustamise nõuded) täitmise üle ohuproгноosis tulenevat riskipõhist järelevalvet ning teeb ka ohukahtluse põhiste järelevalvet, samuti nõustab teenusepakkujaid ja tarbijaid. Asutustes hindab ja ennetab Terviseamet asutuste elukeskkonnast tulenevaid terviseriske, osaleb haridus- ja sotsiaalasutuste ehitusloa ning hoonete kasutusloa menetluses.

Teenus võimaldab kõigil soovijail tellida vastavalt hinnakirjale teenusega seotud asjakohaseid analüüse, uuringuid ja mõõtmisi, mille kohta väljastatakse asjakohane katseprotokoll.

Ilu- ja isikuteenuste terviseohutuse edendamine ning balneoloogilise ravimuda ja turba kvaliteedi hindamine

(vastutaja Terviseamet, lühikood 154)

Terviseamet korraldab järelevalvet ilu- ja isikuteenuste tervisekaitsenõuete, täitmise üle, samuti balneoloogilistes protseduurides kasutatavale looduslikule mudale ja turbale kehtestatud nõuete täitmise üle ning nõustab tarbijaid ja käitlejaid.

Iluteenuste osutamisest tulenevate terviseriskide väljaselgitamiseks ja maandamiseks teeb Terviseamet ohuproгноosi põhjal riskipõhist järelevalvet. Arvestades võimalikke terviseriske ja nende realiseerumise tõenäosust, on järelevalve prioriteediks võetud intensiivse iseloomuga iluteenused. Ohutaseme peamised mõjurid on teenuse iseloom ja seadmete funktsionaalsus, mistõttu on vaja neis ettevõtetes, kus pakutakse intensiivse iseloomuga teenuseid, tehakse naha terviklikkust kahjustavaid manipulatsioone ja kasutatakse meditsiiniseadmeid, teha tõhusamat kontrolli.

Eesmärk on hinnata teenustest tulenevaid terviseriske ning nõustada teenusepakkujaid ja tarbijaid võimalikest ennetusmeetmetest, vähendades seeläbi terviseriskide realiseerumist.

Teenus võimaldab kõigil soovijail tellida vastavalt hinnakirjale teenusega seotud asjakohaseid analüüse, uuringuid ja mõõtmisi, mille tulemused vormistatakse ja väljastatakse asjakohase katseprotokollina.

LISA 2.

Teenuste rahastamise kava

* Teenuste eelarved on indikatiivsed ning on kajastatud täiendava info andmiseks.

Programmi teenuste rahastamise kava	Eelarve			
	2026	2027	2028	2029
Programmi kulud	8 881 247	8 282 341	7 094 005	7 053 412
Tegevus 1. Elukeskkonnast tulenevate riskide vähendamine	8 881 247	8 282 341	7 094 005	7 053 412
Haridus- ja sotsiaalteenuste terviseohutuse edendamine	706 845	697 692	597 924	597 858
Ilu- ja isikuteenuste terviseohutuse edendamine ning balneoloogilise ravimuda ja turba kvaliteedi hindamine	605 579	590 726	483 792	483 462
Kemikaalide turustamisega seotud tegevuste korraldamine	278 044	276 514	248 070	248 070
Keskkonna tervishoiu poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine	1 340 955	930 427	747 880	717 817
Mürgistusteabealane nõustamine ja mürgistuste ennetamine	518 208	515 908	353 662	353 662
Planeeringute ning füüsilistest (v.a ioniseeriv kiirgus), keemilistest ja bioloogilistest teguritest tingitud terviseohtude hindamine ning terviseriskide vähendamine.	1 511 220	1 452 677	1 267 970	1 267 935
Toimeaine heakskiitmise ja biotsiidi loa taotlemine	352 491	350 131	311 823	311 823
Toodete terviseohutuse edendamine	1 081 095	1 061 915	919 341	916 437
Vee terviseohutuse edendamine	2 486 809	2 406 351	2 163 542	2 156 348